

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

בניין הסוכה – סמל ודוגמא לעבודת האדם בעולם

בצער דוקא? ומהו הפשט בזה! אכן ביארו, שאין התורה מבקשת מהאדם שיש בידו את היכולת לחיות בנוחיות - לעזוב את כל עושרו ולאכול 'פת במלח' דוקא. אלא שהתורה מלמדת כי ה'דרכה של תורה' הוא: 'פת במלח תאכל' - שאף אם יש לו לאדם האמצעים כדי לחיות בנוחיות, בכל זאת אסור לו להיות תלוי במצבו זה. וכך גם אם יגיע למצב של 'פת במלח' - זה לא יעכב בידו מלימוד התורה וקיום תפקיד שליחותו בעולם. וזהו כפי שראינו בעיקר רעיון הסוכה, שבעניני העולם הזה על האדם להיות תמיד במצב של 'ראוי לעראי' - לא קבוע ותלותי במצבו הגשמי, ורק כך הוא יזכה להעמיד את ה'סכך' - לקיים את ייעודו הרוחני בעולם.

בעניין זה שמעתי על רבי בנימין ביינוש דיניס זצ"ל (מחותנו של זקני הגאון רבי אהרן וואלקין זצ"ל) שהיה מגדולי הגבירים היהודים ברוסיה שלפני המהפכה. שאע"פ שביתו לא נחסר מכל מעדני תבל, בכל זאת היה נוהג להקפיד תמיד: כי יום אחד בשבוע הוא וכל משפחתו יאכלו רק לחם ומים - וזאת כדי לחנכם ולהרגילם, שגם אם יהיה מחסור ח"ו יוכלו להמשיך ולהתקיים, ולא יהיו משועבדים לצרכים שאינם חיוניים לקיום הגוף בלבד. ובאמת זה הועיל לו, שכאשר הרוסים הלאימו את כל רכושו לאחר המהפכה והוא נותר בחוסר כל, אז אמר: כי מה שגרם לו לא ליפול ברוחו לגמרי אלא להמשיך ולהסתדר אפילו ללא כלום - הוא ההרגל שלא להיות תלוי במותרות, ואפילו כאשר יש לו אותם.

ואכן הדברים שאמרנו וייסדנו הרי הן אמורים בצד הגשמי שבאדם, אך בחלק הרוחני שבאדם כדוגמת ה'סכך' - שם נדרש האדם למצב של ארעי מוחלט בעניני העולם, ללא שום עירוב של קבע. פירוש: לא להיות תלותי במצב הקבע שבעולם הזה, שאפילו אם אין לך את התנאים הנוחים כדי ללמוד (כגון שאין לך חברותא) - אל תחכה אפילו למעט 'קבע', אלא תלמד בכל מצב ובכל הארעיות שיש. ולכך אסור לקבוע הסכך עם מסמרים וכו' כי ברוחניות צריך עראיות מוחלטת, ולא רק 'ראוי לעראי'.

דברי הגר"א בפירושו על יונה ראינו כרעיון הדברים הללו. שלאחר שיונה הנביא נפלט ממעי הדגה והלך להוכיח את אנשי נינוה, כתוב בפסוק "ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סוכה וישב תחתיה בצל". ומבאר הגר"א שם: "ראה שהשם לא שמע תפילתו והשעה דחוקה לו, פירש עצמו מן העולם הזה" (וישב בסוכה). וממשיך הגר"א ומבאר: "והעניין [שאמרו שיהא צילתה מרובה מחמתה] כי כל מעשה עולם הזה ועשרו וטובו הכול מן השמש, והוא שאמרו 'במזל

בגמ' סוכה (דף ב. ב.) מובא להלכה: "סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה". ובטעם הדבר מביאה הגמ' ג' שיטות, ולשיטת רבא הטעם הוא: "בסוכות תשבו שבעת ימים - אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת ארעי, מעל עשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע". יעו"ש. ופשטות הטעם הוא: שמכיוון שהתורה מצווה בחג הסוכות לצאת מדירת קבע ולשהות ב'דירת ארעי' שבעה ימים - ממילא אם תהיה הסוכה בנויה מעל כ' אמה אז יהיה חסר בעיקר ה'ארעי' של הסוכה, כי מעל כ' אמה אין רגילות לעשות דירת ארעי אלא 'דירת קבע'.

אך חשבנו ללמוד בזה רעיון ועומק נוסף הטמון במהות ימי חג הסוכות והתקופה. שהרי עלינו לדעת כי ה'סוכה' היא סמל ודוגמא למצבו של האדם בעולם, והאדם מורכב הוא משני חלקים: חלק גשמי, וחלק רוחני. וכשנשתמש בסוכה כדוגמא נמצא - שהבסיס הגשמי של האדם בעולם הרי הוא כדוגמת ה'דפנות', ואילו הבסיס הרוחני שמוחזק ע"י הדפנות הוא כדוגמת ה'סכך'. ובדברי הגמ' הנה אנו רואים ב'דפנות' שהם החלק הגשמי, שהאדם צריך להיות בהם תמיד במצב של 'עראי' - לא להיות נצרך ותלוי במצבו הגשמי בצורת 'קבע', כי הרי כל מטרת הדפנות הוא רק להעמיד את ה'סכך' שהוא החלק הרוחני שבאדם. ולכך אפילו אם יהיו הדפנות עשויות 'מחיצות של ברזל' [כשאלת אבבי שם בגמ'] בכל זאת עד כ' אמה יהיה כשר, כי עדיין יהיה זה 'ראוי לעראי'. **אכן כך צריך להיות מצבו של האדם בעולם הזה: שבכל עניני הגשמיות יהיה במצב של 'ראוי לעראי', ואפילו אם יש לו בית יפה ועושר גדול בכל זאת עליו לדעת שהכל הוא רק אמצעי למטרה, שהיא: 'הסכך' - הרוחניות. ועל האדם לדעת שכל הנאות ונוחיות העוה"ז נועדו עבורו רק כדי לחזק ולקדם מטרה זו, ואסור לו לאדם להגיע למצב שחסרון התנאים הגשמיים הללו, יעכבו אותו מתפקידו וייעודו בעולם.**

ואלו הן דברי ה'מסילת ישרים' (פ"א) שכתב וז"ל: "נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות, ולעבוד, ולעמוד בנסיון. והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו - אלא לעזר וסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח ויישוב דעת, למען יוכל לפנות ליבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו". ע"כ. וזהו כפי הדברים שייסדנו.

כן למדים אנחנו בביאור מאמר המשנה באבות: "כך היא דרכה של תורה - פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן". ותמהו כבר על דברי המשנה, האם התורה דורשת מלומדיה לחיות

תליא מילתאי - כפי אשר השמש עומדת במזלות והוא ידוע להחוזים. ולכך כתבה התורה 'באספך' - שלא תימשך אחר העולם הזה, תעשה סוכה בפסולת גורן ויקב, שכל סעודה הוא על הלחם ויין וכו' ואמרו, שלא תהנה מהן אלא בפסולת ותפרוש מעושר עולם הזה, רק תשב בצל שלא תחת השמש. ויהא 'תורתך קבע ומלאכתך עראי', וזהו 'צילתה מרובה מחמתה', וזהו 'וישב בצל' - ולא עסק כלום עד אשר יראה מה יהיה עם מזלו אם ישונה לטובה, וציפה תמיד אולי ישונה, וחפץ ה' להראותו שאין טובת עולם הזה כלום". עכ"ל. וביאור הדברים הוא: שבשמש יש ב' ענינים - א. פעולה ישירה של זריחת השמש, שזהו האור והחום. ב. התולדה מהשפעת השמש שהוא היציל, שכאשר יש דבר שחוצץ נוצר צל, אבל בודאי הכל הוא מן השמש כי בלא השמש לא היה צל, כגון בלילה. וכן הדבר הוא בעולם המעשה: יש הנאה מהעולם הזה בצורה ישירה כגון לאכול לשתות ולטייל וכו'. ויש את תולדות ההנאה מהעולם הזה - כגון ישוב הדעת ושביעה נפשית הנגרמת מכך שהאדם אוכל ונהנה מהעולם, וע"י כך הוא אינו רעב ובריאותו תקינה.

וזהו רמז דברי הגר"א ז"ל במהות הסוכה: כי גם בסוכה יש 'חמה' ויש 'צל', ו'השמש' מסמלת את ההנאה הישירה מהעולם הזה, ואילו היציל המגיע מן השמש מסמל את הישיבה ביצילא דמהימנותאי - הנאה והסתפקות מהעולם הזה אך רק לצורך עליון ורוחני. וזהו כל העניין שבסכך צריך להיות 'צילתה מרובה מחמתה' - היינו, שימוש בעולם הזה לצורך רוחני ואי תלותיות מוחלטת בשמש שהיא העולם הזה. וזהו כל העניין גם בעשיית הסכך מ'פסולת גורן ויקב' - כדי שהאדם יזכור תמיד כי בצורך רוחני מוטל עליו להשתמש ולהנות מן העולם הזה רק ב'פסולת', ולפרוש מעושר עולם הזה. ולכך יונה הנביא כאשר יצא מחוץ לעיר ורצה להינתק מן העולם הזה - ישב דוקא בסוכה וביציל, כי זהו עיקר עניין הסוכה. והכל הוא המשך לדברינו, שבניין הסוכה הוא סמל ודוגמא לבניין ועבודת האדם בעולם: שעל האדם להשתמש בגשמיות והעולם הזה במינימום הנדרש עבור התפקיד וההשגה הרוחנית שנועדו לו, והעיקר שיהיו הדפנות 'ראוי לארעי'. ואילו בסכך צריך שיהיה 'צילתה מרובה מחמתה', כי הסכך הוא עיקר השכינה והרוחניות, ושם חובה על האדם להיות בענינים הרוחניים בצורת עראי מוחלט.

ולפי זה יוצא לנו הערה מכאן שלא כפי שחשבנו עד היום שה'צל' הינו רק קנה מידה לכשרות הסכך, אלא התחדש לנו: שיש עניין ספיציפי ומיוחד ב'צל' מצד עצמו. וזהו שכתוב בשם הזוהר לדמות את הישיבה בסוכה ליצילא דמהימנותאי - כי הצל הוא דין בעיקר מצוות הסוכה, ולא רק קנה מידה לכשרות ומצוות הסוכה.

בזה גם מדויק מאוד מה שראינו אצל יעקב אבינו, שלאחר שחזר מבית לבן כתוב בפסוק "ולמקנהו עשה סוכות". ורצינו לבאר, כי מלבד הפשט הפשוט, נראה שרמוז בזה: שאע"פ שיעקב אבינו היה עשיר ועסק בפרנסה ועולם הזה - מכל מקום התכלית מכל זה לא היה כדי ליהנות בצורה ישירה מהעולם הזה, אלא הכל היה רק בשביל היישוב הדעת' והמנוחה שיבואו מזה. ולכך דוקא לאחר שהתמלא בעשירות

ועזב את בית לבן, אז מחדד הוא את דרכו של בית יעקב שילמקנהו עשה סוכות' - שכל מטרת העושר וה'מקנה' הוא עבור הנאה והסתפקות מיצילא דמהימנותאי' שבסוכה, וכפי רעיון הדברים שהבאנו.

בעניין זה רגילים אנו להביא תמיד מה שהביא אבי ז"ל (רמת שמואל) בשם ר' הירש לוינסון זצ"ל. חתנו של החפץ חיים. שכאשר יעקב מברך את בניו מונה הוא גם את טבעם, וכאשר הוא מגיע ליששכר סמל 'לומדי התורה' אומר: "וירא מנוחה כי טוב והארץ כי נעמה - ויט שכמו לסבול". ולכאורה משפט זה הינו תמוה ביותר, כי אם יששכר רואה ש'וירא מנוחה כי טוב' אז מדוע 'ויט שכמו לסבול', והרי זהו ההיפך מהגיון והמתבקש?! וביאר: "יששכר הוא סמל הת"ח הנושא וסובל עולה של תורה, ובראותו עד כמה נחוצה המנוחה ללימוד התורה: 'וירא מנוחה כי טוב' על כן 'ויט שכמו לסבול' - נטה שכמו לסבול כל האי נוחות והאי נעימות ולחיות אף חיי צער, ובלבד שלא לאבד המנוחה ושלות הנפש". עכ"ל. כתוב כאן יסוד, ש'המנוחה' שיששכר ראה איננה סתם מנוחה פשוטה כפי שאנו חושבים, אלא היא: "מנוחת הנפש" - מנוחה רוחנית ופנימית, שזהו הרועג האמיתי. ולכך כאשר רואה יששכר כמה חשובה אותה המנוחה בשביל לימוד התורה ובשביל החיים הרוחניים, מיד "ויט שכמו לסבול" - הוא הסכים לוותר על ה"מנוחה" הגשמית, של עושר וחי נוחות, ולחיות חיי צער, והכל בשביל שלא לאבד את "מנוחת ושלות הנפש", וזהו כמהלך דברינו.

וזהו הלימוד עבורנו מעיקר בניין הסוכה: כי בכל עניני הגשמיות [דפנות] על האדם להיות 'ראוי לעראי' - כי אכן עם מעט קבע זה יהיה כשר. ואילו ב'סכך' שזהו החלק הרוחני - מוטל על האדם להיות 'עראי' מוחלט ללא שום צורת קבע. ובייחוד עלינו בני התורה לדעת: שכאשר האדם אוכל 'פת במלח' וחי בצמצום - אין זהו ויתור על מנעמי העולם! אלא זוהי בחירה 'במנוחה אמיתית' ובהכרת האמת - שע"י כך שהאדם לא תלתי בהנאות העולם הקורצות אליו, רק כך הוא באמת נהנה וחי את חייו בנחת אמיתית. ועל כל בן תורה לבחור לסבול 'עול דרך ארץ' - כדי לשמר בתוכו את 'המנוחה' האמיתית והפנימית, הנזקקת כ"כ בעבור קיום דרך התורה ולומדיה!

המאמר הבא בע"ז
ייצא לקראת פרשת וירא

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעייני החיים':
www.memavan.com

נתרם לברכה העלחה ורוב נחת עבור ר' אברהם רחמים אמויאל ובני ביתו שיחי'

- זיהי רצון שיזכו בעבור זה להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים גמורים ולכל שפע ברכות האמורות בתורה אמן! -

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורכם ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com